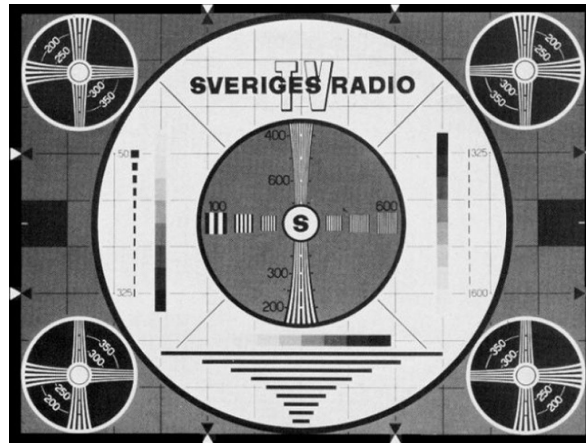

Televisionen i folkhemmet

Det var oftast PCL 85 i linjeslutsteget eller DY 87 i högspänningsdelen det var fel på. På 1960-talet hade tv-apparater rör som glödde och som ofta gick sönder. Min PRYO gjorde jag på Radio&TV-Centrum i Skänninge. Där fick jag sedan jobba extra efter grundskolans veckolånga praktik. Tv var nytt och spännande för alla inblandade. Alla skulle nu köpa tv och hela världen kom med den in i stugorna. Bilden komplicerades inte av att det bara var en kanal, svartvit och mest testbild. Det stora problemet uppstod när tv-bilden rullade eller ormade sig åt det ena eller andra hållet eller fullständigt dog. När apparaten inte fungerade. Vad skulle man då samlas kring och prata med grannarna om? Inte om de amerikanska filmerna med Bröderna Cartwright, Danny Kaye Show eller Lucy Show med Lucille Ball, Vivian Vance och Mr Mooney! Missa Aktuellt som numera hade börjat sändas till och med varje dag! Eller missa Hylands hörna i direktsändning där man aldrig visste vad som skulle hända. En katastrof!

Det var inte bara tv-apparaterna som kom in i stugorna. Det gjorde också vi som skulle installera eller laga dem. Radio&TV-Centrum hade en WV-buss som for fram och tillbaka över Östgötaslätten som ett jehu. Bertil som ägde affären sålde och vi installerade eller reparerade apparaterna och satte upp antenner. Vi, det var Lasse och jag och ibland även Bertils son som gillade att trycka gaspedalen riktigt hårt i botten på de små grusvägarna. I bland ryckte även Douglas in som annars spelade i ett dansband. ("Rock around the clock" var hans favorit.) Bilen stod i ständig kontakt med affären via en Storno kommunikationsradio. På så sätt kunde bilen effektivt dirigeras om till olika uppdrag utan att först ta vägen om affären. Bertil var naturligtvis en betydelsefull person i bygden. Han hade swimmingpool i sin trädgård. Jag fick 50 kr i veckan.

Vi var naturligtvis välkomna i stugorna. Det var oftast frun som var hemma och tog emot med sitt "Ni behöver inte ta av er skorna". Efter att ha passerat förstukvisten med en massa stövlar och träskor kom man in i köket med de nytvättade trasmattorna. Där hälsade man kanske på farfar som låg i kökssoffan och vilade på ålderns höst i centrum av storfamiljens liv. Väl inne i finrummet plockade man så bort den vita virkade duken och de små porslinsfigurerna som stod ovanpå rummets viktigaste möbel. Tv-höljet var oftast i teak eller mahogny och en liten lampa kunde också stå ovanpå för att bilda ett lämpligt svagt bakgrundsljus till tittandet. Det hade man lärt av Erik Bergsten i Tekniskt Magasin liksom på vilket avstånd från apparaten som det var bäst att sitta.

Bakstycket till tv'n skruvades sedan av. Vid det här laget hade man ofta en ring med snoriga nyfikna ungar omkring sig. Apparaten kunde ibland lagas på plats, ibland inte. Kunde den inte det fick den bäras ut till bussen och köras hem till verksta'n i Skänninge. Apparaterna var tjockare än tjocka och

vägde därefter.

Då liksom nu finns det ju alltid förståsigpåare som bäst vet vad som felar apparater. En bonde som just kom hem från sin skördetröska till halv-fyra-kaffet tipsade: Då ä nog bildrämna söm ha gött å'.

Verksta'n var inrymd bakom affären och hade en hel vägg med små fack och lådor för hundratals olika komponenter på ena långväggen och en arbetsbänk med många instrument och lödkolvar på den andra. En frisk doft av kontaktspray blandades med odören av smält lödharts. Allt lagades: Super8-projektorer, bilradio, skivspelare, transistor- och tv-apparater. (En "transistor" var i folkmun en bärbar batteridriven radio.) Man kastade minsann inte bort något i onödan som kunde repareras. Vi felsökte och bytte ut enskilda komponenter vare sig det rörde sig om transistorer, radiorör eller brutna teleskopantennor.

Rörde det sig om en trasig tv tittade vi först om rören glödde. Gjorde de inte det fick man börja mäta. Efter en säkring och ett keramiskt motstånd låg alla rören glödtrådar i serie för att tillsammans svara mot 230 volt. Nästan som en julgransbelysning. Kom man fram till att det var det sista röret i kedjan som hade avbrott var det illa. Det var nämligen själva bildröret, det dyraste i hela tv'n. Det var inte roligt att berätta för kunden som då ofta fick rådet av Bertil att köpa en ny.

Lyste alla rören kom turen till högspänningen. Femtontusen volt behövdes för att driva fram elektronerna mot bildrörets fluorescerande insida som skapade den synliga bilden. För att testa om spänningen fanns räckte det att hålla en skruvmejsel i luften någon centimeter från rätt stift. Blev det en gnista var spänningen ok. Var man riktigt tuff kunde man håll fram ett finger i stället. Det kunde då spraka till med en gnista mot fingret. Eftersom man hastigt drog undan handen blev det bara ett litet millimeterstort brännmärke, det osade lite bränt kött men värre var det inte.

Kondensatorer av det brittiska märket PYE var också ofta en felkälla. Det hördes ju närmast på namnet att de var paj! Engelsk elektronik stod inte högt i kurs hos Lasse. Helst skulle det vara tysk kvalitet som Graetz eller Blaupunkt men Luxor från Motala var också ok. Att förstå varför BOOSTER-spänningen låg fel var komplicerat. Endast Lasse förstod riktigt dess intrikata samband med den vertikala avlänkningen.

Andra fel kunde också vara udda. En kund kunde inte begripa varför han frös så rysligt när han tittade på tv. Det handlade då inte bara om filmer av Hitchcock. Termometern visade faktiskt att värmen i hela huset sjönk. Rimligen borde det vara tvärt om eftersom en tv alstrade rätt mycket värme. Lasse hittade naturligtvis den enkla lösningen som bestod i att flytta apparaten en halv meter åt sidan. Bort från husets termostat.

Jag lärde mig också "fackspråket": "Den där knoppen har kilat hem till transistorhimlen" eller "Det är nog fel i kamelsväljaren". Med "kamelsväljaren" menades kanalväljaren. Det fanns ju visserligen bara en statlig tv-kanal men en ratt behövdes ändå för att välja rätt frekvensband, dvs kanal, för rätt tv-sändare.

Att få bra mottagning och att installera antenner var ett kapitel för sig. Tv-sändarna var inte så många och antennerna för mottagning fick ofta placeras högt upp på husens skorstenar och riktas in väl. Eftersom jag nästan saknade känsla för svindel ansågs jag speciellt lämplig för höga höjder. De andra ville väl heller inte så gärna riskera att ramla ned. Jag vred och skruvade däruppe vid skorstenen medan Douglas nere vid tv'n ropade BÄTTRE eller SÄMRE upp till mig genom ett öppet fönster.

Det viktigaste med en trasig tv var att den skulle var klar till's på lördag. Då skulle man nämligen titta på det käraste man visste: "Gubben Karlsson". Vad var då Gubben Karlsson? Jo det var Allan Edwall i Hemsöborna. Strindberg fördes alltså ut i folkhemmen som aldrig någonsin tidigare. Detsamma gällde lektioner i klassisk musik med Leonard Bernstein, opera som t.ex. Anjara av Harry Martinson i mycket modern musikalisk tappning av Karl-Birger Blomdahl och klassiska

såväl som nyskrivna teaterpjäser med tv-teatern. Den hade knutit till sig några av Sveriges då bästa skådespelare. Man tittade på nästan allt som fanns att se. Naturligtvis ishockey med Sven Tumba, Hasse&Tage förstås och Helgonet med Roger Moore ... och Vietnamkriget.

Satelliten Telstar kunde till och med snart förmedla direktsändningar från hela världen. Visserligen bara i 20 minuter åt gången när den råkade befinna sig på rätt plats över jordklotet. Men ändå!

Det kan nog inte underskattas hur televisionen öppnade folkhemmens dörrar och fönster mot den stora världen. Kanske i så hög grad att folkhemmet med nödvändighet måste försvinna.

Örjan Kärrsgård, 2011

Lördagen den 16 jan. 1965 NORRA VÄSTERBOTTEN

TV LÖRDAG

I dag behövs det bara två ord som inledning; Hylands hörsal!

14.00–16.15 Repriser

14.00 HELGONET.
Ett nytt kriminaläventyr i sällskap med Roger Moore. Repris från 4:1.

14.50 NILS NILSSON SKULD.
Torsten Ahlander:s program om samernas stora konstnär visades första gången den 1:1.

15.29 BRAVUR OCH ROMANTIK.
Janus Schlyen spelar Lant på Fyngeln i Hallwylska palatset i Stockholm. Från kvällsprogrammet 26:12.

15.48–15.55 HR M. LJUNG.
De tre programmen om och med Martin Ljung har fått ett så stort såväl skandinaviskt intresse. Det här sista programmet i serien författades av Povel Ramel, Tage Danielsson och Hans Alfredson och det sändes första gången på tretonsdagen.

16.30–16.45 Det hände vid floden
Närge lär sig meta, heter femte avsnittet i denna engelska TV-serie för barn.

19.00 Farbror Storm
Släpe Färd berättar att förvåna sina unga gäster i den fantastiska farbror Storms gestalt. I kväll upptäcker han stjärnorna. Där månadag, börjar skidåkning och skriver olympiskt guld.

19.30 Aktuellt och väder

20.00 Danny Kaye Show
Två av kvällens gäster hos Danny Kaye är skådespelaren Peter Falk, jazzklarinettisten Pete Fountain och Michael Lee, som spelade med i Broadway-uppsättningen av "Har man lyckas i affärer?". Danny själv är ibland en gubbe som bryter besat, ibland spökar på jakt efter anklagningen Peter Falk. Dessutom spjåkar han omson, till Peters ackompanjering och tillsammans med skådespelaren Michael.

20.50 Dom spränger i min stad och mitt hjärta
Bakom denna något patetiska rubrik döljer sig ett reportage om ett av landets största saneringsprojekt. Det är Nordstan i Göteborg som försvinner — en av stadens äldsta och mest traditionellt bebyggda stadsdelar. Här fanns på sin tid många emigrantkonstnärer och utvandrartestor, här låg Göteborgs första teater och på 1840-talet sändes "Erikstjärnan" för att dryta dagens kändisar. Reportaget bygger på ett avsnitt ur Lars Ulvén:s bok "Göteborg — en stad och dess skönlit" och det är Göteborgsproducenten Bengt Rindander som förtutit Ulvén:s att geva TV-serieutgåvan. (Repris 22:1)

21.25 Lilla journalen
Snutt och gull från hela världen, samlas av Ingrid Scherwin.

21.40 Hylands hörna
Anslagen är det så dags igen. Efter två år har den tillbaka med sin lärna. Två lördagskvällar ständigt sänd på dagprogrammet och så länge uppslag och artister (professorer) har till Carl-Gustaf är som följande: Beata och Lena härmaraktörer som skall komma som en ... Och för dem som inte ... skall berättas om Hyland ... en stökad version ...

TV SÖNDAG

I kväll har tittarna återigen fått vara med och bestämma hur TV-programmet skall se ut. Dags för det andra önskeprogrammet med andra ord. I fortsättningen återkommer det varannan söndag med ständigt nya värder.

18.00 Marianne
Första söndagen fick vi träffa 8-åriga Marianne, som bor i Paris. Många av titlarna känner henne redan, för hon har varit i Sverige och hälsat på i TV-programmet "Sommarland". Ingrid Edströms och Lasse Holmströms första film berättade om Mariannes och hennes familjs vardag. I kväll är det sommarsol och Mariannes resa med sig till morfar Fin-Fin i en liten by vid Pyreneerna.

18.30 Taxibröderna
Sång och vittnesbörd av taxistörarna.

19.00 The new Bill Evans trio
När Bill Evans, en av världens bästa jazzpianister, senast hälsade på i Stockholm passade TV på att göra en inspelning och det är den som nu sänds.

19.30 Aktuellt, sport och väder

20.00 Önskeprogrammet 90 1950
Med TV-tittarna för Radiohjälpen. Kvällen värd är Karl-Arne Holmsten. Godkändare försöker att strömma in och TV-hjälpen närmast sig nu 200.000 kronor. Men vad kvällens program skall bli ska på vill producenten Karin Falck inte avslöja — det får bli en överraskning.

20.50 Den avskedade lärarinnan
Lika som programmet om Mr Underwood och Ku Klux Klan (den 3:1) sågs detta program vara inspirerat av president John F. Kennedys bok "Studier i mod". Och inspirationen kan givetvis ha hämtats direkt, men programmets huvudperson Mary McDowell finns faktiskt inte med i Kennedys bok. Hon vägrade emellanåt svara s. k. lejalitetsförklaring och blev därför avskedad och det är detta programmet berättar om.

21.45 Pas de deux
Sång för två — så enkelt heter det på svensk svenska — med Anette Wiederholm-Pauli och Bruce Mark. Koreografin är signerad Brian MacDonald. Operans nye kändischef eller Anthonys Tudor Bruce Marks är inte längre kvar på Stockholmsoperan men det är därom Annette — hon är till och med gift med kändischefen. Nk, stiftelsen är kanske bara om ett resultat är av Fredrick Deltax. (Repris 3:2).

21.55 Det magiska stoffet
Olaf Skat är en dansk skådespelare med ett mycket avsnittat följande. Det är han som berättar i ett nödvärnsprogram från Köpenhamn.

22.20 Nyheter och sport

14.00 Besök hos buskikaren — en brott på lärbenshallen. 14.25 Rapsoodi kring Sandhammaren. 15.10–15.35 Circus Sest. 15.38 Hölken — musikbrev för flickor och pojkar. 15.50 Aktuellt. 16.20. 16.30. 16.45. 16.50. 17.00. 17.10. 17.20. 17.30. 17.40. 17.50. 18.00. 18.10. 18.20. 18.30. 18.40. 18.50. 19.00. 19.10. 19.20. 19.30. 19.40. 19.50. 20.00. 20.10. 20.20. 20.30. 20.40. 20.50. 21.00. 21.10. 21.20. 21.30. 21.40. 21.50. 22.00. 22.10. 22.20. 22.30. 22.40. 22.50. 23.00. 23.10. 23.20. 23.30. 23.40. 23.50. 24.00. 24.10. 24.20. 24.30. 24.40. 24.50. 25.00. 25.10. 25.20. 25.30. 25.40. 25.50. 26.00. 26.10. 26.20. 26.30. 26.40. 26.50. 27.00. 27.10. 27.20. 27.30. 27.40. 27.50. 28.00. 28.10. 28.20. 28.30. 28.40. 28.50. 29.00. 29.10. 29.20. 29.30. 29.40. 29.50. 30.00. 30.10. 30.20. 30.30. 30.40. 30.50. 31.00. 31.10. 31.20. 31.30. 31.40. 31.50. 32.00. 32.10. 32.20. 32.30. 32.40. 32.50. 33.00. 33.10. 33.20. 33.30. 33.40. 33.50. 34.00. 34.10. 34.20. 34.30. 34.40. 34.50. 35.00. 35.10. 35.20. 35.30. 35.40. 35.50. 36.00. 36.10. 36.20. 36.30. 36.40. 36.50. 37.00. 37.10. 37.20. 37.30. 37.40. 37.50. 38.00. 38.10. 38.20. 38.30. 38.40. 38.50. 39.00. 39.10. 39.20. 39.30. 39.40. 39.50. 40.00. 40.10. 40.20. 40.30. 40.40. 40.50. 41.00. 41.10. 41.20. 41.30. 41.40. 41.50. 42.00. 42.10. 42.20. 42.30. 42.40. 42.50. 43.00. 43.10. 43.20. 43.30. 43.40. 43.50. 44.00. 44.10. 44.20. 44.30. 44.40. 44.50. 45.00. 45.10. 45.20. 45.30. 45.40. 45.50. 46.00. 46.10. 46.20. 46.30. 46.40. 46.50. 47.00. 47.10. 47.20. 47.30. 47.40. 47.50. 48.00. 48.10. 48.20. 48.30. 48.40. 48.50. 49.00. 49.10. 49.20. 49.30. 49.40. 49.50. 50.00. 50.10. 50.20. 50.30. 50.40. 50.50. 51.00. 51.10. 51.20. 51.30. 51.40. 51.50. 52.00. 52.10. 52.20. 52.30. 52.40. 52.50. 53.00. 53.10. 53.20. 53.30. 53.40. 53.50. 54.00. 54.10. 54.20. 54.30. 54.40. 54.50. 55.00. 55.10. 55.20. 55.30. 55.40. 55.50. 56.00. 56.10. 56.20. 56.30. 56.40. 56.50. 57.00. 57.10. 57.20. 57.30. 57.40. 57.50. 58.00. 58.10. 58.20. 58.30. 58.40. 58.50. 59.00. 59.10. 59.20. 59.30. 59.40. 59.50. 60.00. 60.10. 60.20. 60.30. 60.40. 60.50. 61.00. 61.10. 61.20. 61.30. 61.40. 61.50. 62.00. 62.10. 62.20. 62.30. 62.40. 62.50. 63.00. 63.10. 63.20. 63.30. 63.40. 63.50. 64.00. 64.10. 64.20. 64.30. 64.40. 64.50. 65.00. 65.10. 65.20. 65.30. 65.40. 65.50. 66.00. 66.10. 66.20. 66.30. 66.40. 66.50. 67.00. 67.10. 67.20. 67.30. 67.40. 67.50. 68.00. 68.10. 68.20. 68.30. 68.40. 68.50. 69.00. 69.10. 69.20. 69.30. 69.40. 69.50. 70.00. 70.10. 70.20. 70.30. 70.40. 70.50. 71.00. 71.10. 71.20. 71.30. 71.40. 71.50. 72.00. 72.10. 72.20. 72.30. 72.40. 72.50. 73.00. 73.10. 73.20. 73.30. 73.40. 73.50. 74.00. 74.10. 74.20. 74.30. 74.40. 74.50. 75.00. 75.10. 75.20. 75.30. 75.40. 75.50. 76.00. 76.10. 76.20. 76.30. 76.40. 76.50. 77.00. 77.10. 77.20. 77.30. 77.40. 77.50. 78.00. 78.10. 78.20. 78.30. 78.40. 78.50. 79.00. 79.10. 79.20. 79.30. 79.40. 79.50. 80.00. 80.10. 80.20. 80.30. 80.40. 80.50. 81.00. 81.10. 81.20. 81.30. 81.40. 81.50. 82.00. 82.10. 82.20. 82.30. 82.40. 82.50. 83.00. 83.10. 83.20. 83.30. 83.40. 83.50. 84.00. 84.10. 84.20. 84.30. 84.40. 84.50. 85.00. 85.10. 85.20. 85.30. 85.40. 85.50. 86.00. 86.10. 86.20. 86.30. 86.40. 86.50. 87.00. 87.10. 87.20. 87.30. 87.40. 87.50. 88.00. 88.10. 88.20. 88.30. 88.40. 88.50. 89.00. 89.10. 89.20. 89.30. 89.40. 89.50. 90.00. 90.10. 90.20. 90.30. 90.40. 90.50. 91.00. 91.10. 91.20. 91.30. 91.40. 91.50. 92.00. 92.10. 92.20. 92.30. 92.40. 92.50. 93.00. 93.10. 93.20. 93.30. 93.40. 93.50. 94.00. 94.10. 94.20. 94.30. 94.40. 94.50. 95.00. 95.10. 95.20. 95.30. 95.40. 95.50. 96.00. 96.10. 96.20. 96.30. 96.40. 96.50. 97.00. 97.10. 97.20. 97.30. 97.40. 97.50. 98.00. 98.10. 98.20. 98.30. 98.40. 98.50. 99.00. 99.10. 99.20. 99.30. 99.40. 99.50. 100.00. 100.10. 100.20. 100.30. 100.40. 100.50.

Sändagens program i kortbet

